

Helse- og omsorgsdepartementet
Postboks 8011 Dep
0030 Oslo

Vår saksbehandler / tlf.
Hilde G. Nielsen/4092 2260

Vår ref.
23/1950

Deres ref.
23/1080

Sted
Lysaker 15.06.2023

Høringsbrev- NOU 2023:5 «Den store forskjellen. Om kvinners helse og betydningen av kjønn for helse»

Vi viser til høringsbrev av 8. mars 2023 med høringsfrist 8. juli 2023 der Forskningsrådet inviteres til å gi en uttalelse om Kvinnehelseutvalgets NOU 2023:5. Forskningsrådet takker for muligheten og vil konsentrere sin høringsuttalelse om forhold av forskningsmessig betydning.

Status

Forskningsrådet har fra 2004 hatt en satsing med øremerkede midler til forskningsprosjekter på kvinners helse, finansiert av Helse- og omsorgsdepartementet (HOD). Bakgrunnen for satsingen var Kvinnehelsestrategien (St. meld nr. 16, 2002-2003, del V) som satte søkelys på behovet for forskning på osteoporose, brystkreft, kvinners psykiske helse, kjønnsspesifikke effekter/bivirkninger av legemidler og på innvandrerkvinner og helse. I perioden 2004-2022 har Forskningsrådet i alt tildelt 225 mill. kroner til 30 prosjekter under kvinnehelsesatsingen. For perioden 2018-2021 er det registrert 66 prosjekter under temaet kvinners helse i den totale prosjektporteføljen til Forskningsrådet hvor finansieringen kommer fra andre kilder enn den øremerkede kvinnehelsesatsingen. I sum tilsvarer dette finansiering innenfor kvinners helse og kjønnsperspektiver i Forskningsrådet på rundt 100 mill. kroner per år.

NOU'en fremholder at 5,5 % av midlene fra HOD er øremerket til kvinnehelse. Det er riktig, og samtidig vil vi påpeke at også de øvrige 94,5 % av midlene både kan gå til prosjekter om sykdommer som helt eller delvis rammer kvinner og prosjekter der begge kjønn er inkludert og man ser på ulikheter mellom kjønnene.

Interessen for prosjekter innen kvinners helse er nå meget stor. Forskningsrådet mottok vinteren 2023 hele 126 søknader med et omsøkt beløp på ca. 1,4 mrd. Kroner på en utlysning av 60 mill. kroner. Til en tilsvarende utlysning i 2022 mottok Forskningsrådet 13 søknader.

Forskningsrådets kommentarer til tiltakene

Forskningsrådet støtter utvalgets forslag om et strategisk forskningsløft for kvinners helse og kjønnsperspektiver i forskning. Norge har et stort behov for en helhetlig og koordinert satsing på forskning på kvinners helse og kjønnsperspektiver i helsefaglig forskning.

Forskningsrådet gjør oppmerksom på at det er overlapp mellom flere av de foreslåtte tiltakene i NOU'en og oppfordrer til at alle tiltakene ses i sammenheng før en eventuell implementering.

Tiltak 5: Innføre krav om kjønnsperspektiv i all medisinsk og helsefaglig forskning

Forskningsrådet støtter utvalgets forslag om at det utarbeides nasjonale retningslinjer som stiller krav til kjønnsperspektiv i medisinsk og helsefaglig forskning *der hvor det er relevant*. For Forskningsrådets sin del vil det for eksempel medføre et krav om begrunnelse dersom søker ikke kan vise til kjønnsperspektiv i forskningsprosjektet. Under tiltakets bokstav b) og dels c) stilles det krav om at begge kjønn skal være tilstrekkelig representert for å kunne gjennomføre statistiske analyser med tilstrekkelig styrke. Forskningsrådet påpeker at det i mange tilfeller vil være krevende og i noen tilfeller ikke praktisk gjennomførbart. Dette skyldes forhold knyttet til ventet variasjon og hvor mange forhold en skal kunne korrelere for og samtidig opprettholde en tilstrekkelig statistisk styrke i beregningene. For å unngå å komme med krav som ikke er praktisk mulig å gjennomføre, bør tiltaket modifieres til å ta hensyn til kjønn så langt det er praktisk gjennomførbart. Forskningsrådet stiller seg positiv til å delta arbeidet med å utvikle nasjonale retningslinjer for kjønnsperspektiv i medisinsk og helsefaglig forskning.

Tiltak 6: Øke finansiering av forskning knyttet til kvinners helse i Forskningsrådet

Forskningsrådet har merket seg utvalgets forslag om økt finansiering av forskning knyttet til kvinners helse i Forskningsrådet. Tilsøkning og kvalitet i søknadene Forskningsrådet mottar tilsier at det er behov, kapasitet og kvalitet på området. Forskningsrådet ser behov for langsiktig og forutsigbar finansiering på kvinnehelseområder. Forutsigbar finansiering vil stimulere til bedre og mer relevant forskning da det gir forskningsmiljøene tid og rom til å satse og utvikle prosjekter med de riktige problemstillingene og i samarbeid med de rette samarbeidspartnerne nasjonalt og internasjonalt.

Tiltak 7: Styrke Nasjonalt senter for kvinnehelseforskning

Forskningsrådet støtter forslaget om å styrke Nasjonalt senter for kvinnehelseforskning. Det kan vurderes om senteret, i tillegg til å inneha en nasjonal koordinatørrolle, også bør få i oppgave å etablere regionale fagnettverk/faggrupper i hele landet/i hver region, slik at særlig kompetansespredningen styrkes. Forskningsrådet ønsker å påpeke at selv om at midler med fordel øremerkes et dedikert senter er det viktig at en vesentlig del av forskningsmidlene utlyses gjennom nasjonale konkurransearenaer der de til enhver tid best kvalifiserte prosjektene vinner frem.

Tiltak 8: Lyse ut midler til etablering av flere nasjonale senter for forskning på kvinnehelse og helse i et kjønnsperspektiv

Sterke forskningssentre på kvinnehelseområdet vil styrke området betydelig. Vi er derfor positive til tiltaket. Forskningsrådet har betydelig erfaring med å utvikle, tildele og følge opp nasjonale og regionale forskningssentre, og anbefaler at tiltak 8 sees i sammenheng med tiltak 7. Det er uheldig om begrensede midler fordeles på mange enheter/sentre. Opprettelse

av nasjonale sentre bør derfor være på ulike tema av betydning for kvinners helse slik at det ikke blir unødvendig konkurranse mellom for like sentre som igjen kan begrenser evnen sentrene har til å tiltrekke seg den beste ekspertisen og tilstrekkelig midler til forskning. Forskningsrådet kan kvalitetssikre senterøknader gjennom vurdering av faglighet og relevans.

Tiltak 9: Øke midlene til forskning i allmennpraksis gjennom de allmennmedisinske forskningsenhetene

Forskningsrådet støtter forslaget om å øke midlene til allmennmedisinsk forskningen i kommunehelsetjenesten og hos fastlegene. Vi oppfordrer til at tiltaket ses i sammenheng med tiltakene 6, 7 og 8. Forskningsrådet har over de siste årene bygget opp en betydelig kapasitet og portefølje knyttet til primærhelsetjenesten i bredt, og det er ønskelig at denne utvikles videre gjennom økte midler til allmennmedisinsk forskning i primærhelsetjenesten.

Tiltak 10: Etablere en tverrdepartemental arbeidsgruppe for kvinnehelse og helse i et kjønnsperspektiv

Forskningsrådet støtter utvalget om å etablere en tverrdepartemental arbeidsgruppe for kvinnehelse og helse i et kjønnsperspektiv. Forskningsrådet anbefaler at en slik gruppe også diskuterer forskning knyttet til kvinners helse.

Tiltak 11: Opprette en sentral fagenhet for kvinnehelse og helse i et kjønnsperspektiv

Forskningsrådet støtter utvalgets forslag om at det opprettes en sentral fagenhet. Det er svært viktig med jevnlig kunnskapsinnhenting og at vi har et godt kunnskapsgrunnlag. Forskning må inngå som en integrert del i arbeidet til fagenheten. Tiltak 11 må ses i sammenheng med tiltak 7, 8, 9 og 10.

Tiltak 19: Tilrettelegge for bedre utnyttelse av helsedata i arbeidet med kvinnehelsen og kjønnsperspektiver i helse

Forskningsrådet støtter forslaget om bedre utnyttelse av helsedata i arbeidet med forskning på kvinners helse og kjønnsperspektiver i helse. Det er et stort behov for felles tilganger til data som allerede finnes i ulike registre og andre kilder. Forskningsrådet støtter forslaget om å etablere en arbeidsgruppe som skal se på bedre utnyttelse av helsedata. Det er et stort behov for nasjonale retningslinjer for innsamling av kjønnsspesifikke helsedata, det er et behov for å rapportere kjønnsspesifikke resultater i sentrale helseregister og nasjonale kvalitetsregistre, og det er behov for å foreslå endringer i helseregister som er av særlig betydning for kvinners helse, herunder Medisinsk fødselsregister. Forskningsrådet stiller seg positivt til å delta i arbeidet for å bedre utnyttelse av helsedata.

Tiltak 22: Etablere en digital kvinnehelseportal for formidling av kunnskap om kvinnehelse

Forskningsrådet støtter ambisjonen om økt formidling av kunnskap om kvinnehelse, og foreslår at en eventuell portal kobles til eksisterende portaler. En egen ny portal vil ikke nødvendigvis bidra til mer og bedre formidling av kunnskap om kvinners helse. Hvis det er mulig å koble seg til andre eksisterende portaler vil det, i tillegg til å være økonomisk besparende, føre til økt forståelse om kvinners helse fordi fagområdet blir sett i sammenheng med andre fag. Tiltak 22 må ses i sammenheng med tiltak 11.

Tiltak 25: Iverksette forskning på hvordan kvinner med kvinnelidelser blir behandlet i tjenestene

Forskningsrådet støtter forslaget om å iverksette mer forskning på hvordan kvinner blir behandlet i tjenestene. Tiltak 25 må ses i sammenheng med tiltakene 6, 7, 8 og 9.

Tiltak 26: Utrede muligheten for et nasjonalt kvalitetsregister for kvinnehelselidelser

Forskningsrådet støtter utvalgets forslag. Helsedata av høy kvalitet er viktig for helseforskningen.

Tiltak 35: Prioritere forskning på psykiske lidelser og Tiltak 36: Prioritere forskning på effektiv behandling av psykiske lidelser og sikre at kunnskap og forskning ligger til grunn for behandling

Forskningsrådet støtter forslagene. HRCS-kategoriseringen av Forskningsrådets helseporteføljen i 2022 viser at "mental helse" er den mest forekommende helsekategorien blant prosjektene finansiert av HOD. Kun kreft er større i den samlede helseporteføljen. Tiltak 35 og 36 må ses i sammenheng med tiltakene 6, 7, 8 og 9.

Tiltak 53: Øke kunnskapen om overgangsalder og arbeidsliv

Forskningsrådet er enig i at dette er et viktig område som også trenger forskning. Vi kan også legge til at vi i dagens kvinnehelseportefølje har lite forskning knyttet til overgangsalder.

Tiltak 57: Opprette et forskningsprogram for eldre kvinners helse

Forskningsrådet støtter forslaget om å øke innsatsen på forskning for eldre kvinners helse. Forskningsrådet anbefaler at en slik satsing legges til Forskningsrådet. Tiltak 57 må ses i sammenheng med tiltakene 6, 7, 8 og 9.

Tiltak 61: Stimulere til mer forskning om samiske kvinners helse og samisk helse i et kjønnsperspektiv

Forskningsrådet støtter at forskningen på samiske kvinners er viktig. Hvordan evt. midlene skal forvaltes bør diskuteres for å sørge for at de beste fagmiljøene og prosjektene får støtte. Forskningsrådet ser frem til fremtidig samarbeid med HOD om et strategisk forskningsløft for kvinners helse og kjønnsperspektiver i forskning.

Med vennlig hilsen
Norges forskningsråd

Mari Sundli Tveti
Adm. direktør